

Bir üniversite hastanesi adli kuruluna yönlendirilen velayet davalarının on yıllık geriye dönük incelenmesi

Ten-Year retrospective analysis of child custody cases referred to child and adolescent psychiatry outpatient clinic in the province of Izmir

Birsen Şentürk Pılan¹ Öykü Akkaş¹ Ahsen Kaya² Tezan Bildik¹

¹ Ege Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

² Ege Üniversitesi Adli Tıp Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye

ÖZ

Amaç: Bu çalışmanın amacı, Ege Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Adli Kurulu'nda velayet davası nedeniyle değerlendirilen olguların sosyodemografik özelliklerinin, mahkeme istem konusunun, adli kurul rapor sonuçlarının ve ruhsal durumlarının incelenerek literatür eşliğinde tartışılmasıdır.

Gereç ve Yöntem: Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Anabilim Dalı'na Ocak 2011-Aralık 2021 tarihleri arasında velayet nedeniyle yönlendirilen 77 olgunun dosya bilgileri geriye dönük incelenmiştir. Olguların sosyodemografik özellikleri, aile yapıları, adli heyet raporları değerlendirilmiştir.

Bulgular: Olguların %62,3'ü (n= 48) kızdır. Yaş ortalamaları 9.09 ±3.79 'tur. Olguların %26'sının (n=20), annelerin %13,6'sının (n= 9), babaların ise %12,1'inin (n= 8) en az bir psikiyatrik tanısı mevcuttur. Olguların % 72,7 'sinin velayet, %27,3 'ünün kişisel ilişki düzenlenmesi açısından değerlendirilmesi istenmiştir. Boşanma davalarının %27,3'ünün halen sürmekte olduğu, çocukların velayetinin/geçici velayetinin çoğunlukla (%92,2) annelerde olduğu ve olguların büyük çoğunluğunun (%84,4) anne ile birlikte yaşadığı belirlenmiştir. Rapor sonuçlarına göre velayetin çoğunlukla (%64,3) anneye verilmesi, dört (%7,1) olguda tekrar değerlendirmenin uygun olacağı kanaatine varıldığı görülmüştür.

Sonuç: Velayet ve kişisel ilişki kararı, çocuğun yüksek yararı gözetilerek dikkatli bir değerlendirmeyi gerektirir. Boşanma sürecinde çocukların özel ihtiyaçlarının fark edilmesi sonraki yaşamlarında olumsuz sonuçların önlenmesi için önemlidir. Bu nedenle farklı meslek gruplarının objektif ve bilimsel ölçütlere göre, iş birliği içerisinde değerlendirme yapması oldukça önemlidir.

Anahtar Sözcükler: Çocuk, ebeveyn, boşanma, velayet, kişisel ilişki.

NOT: Bu çalışma, 10-13 Mayıs 2023 tarihleri arasında İstanbul'da gerçekleştirilen 32. Ulusal Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları Kongresi'nde poster bildiri olarak sunulmuştur.

ABSTRACT

Aim: The aim of this study is to determine the demographic and clinical features of child custody cases referred for forensic examination to our child and adolescent psychiatry outpatient clinic.

Materials and Methods: File information of 77 cases who referred to Ege University, Child and Adolescent Psychiatry Department between January 2011 and December 2021 were reviewed retrospectively. Their sociodemographic features, family structures and forensic reports were evaluated.

Sorumlu yazar: Öykü Akkaş
Ege Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı ve Hastalıkları
Anabilim Dalı, İzmir, Türkiye
E-posta: droykuakkas@gmail.com
Başvuru tarihi: 13.03.2023 Kabul tarihi: 18.09.2023

Results: 62.3% (n= 48) of the cases were female. The mean age was 9.09 ±3.79 years. 26% of the cases (n=20), 13.6% of the mothers (n= 9) and 12.1% of the fathers (n= 8) had at least one psychiatric diagnosis. 72.7% of the cases were asked to be evaluated in terms of custody and 27.3% in terms of personal relationship arrangement. It was determined that 27.3% of the divorce cases are still ongoing, the custody/temporary custody of the children is mostly (92.2%) of the mothers, and the majority of the cases (84.4%) live with the mother. According to the results of the report, it was concluded that custody was mostly (64.3%) given to the mother, re-evaluation would be appropriate in four (7.1%) cases.

Conclusion: The custody and personal relationship decision requires careful consideration, taking into account the best interests of the child. Recognizing the special needs of children during the divorce process is important to prevent negative consequences in their later lives. For this reason, it is very important for different professional groups to evaluate in cooperation according to objective and scientific criteria.

Keywords: Child, parents, controversial divorce, custody, personal relationship.

NOTE: This study was presented as a poster presentation at the 32. National Child and Adolescent Mental Health and Diseases Congress held in İstanbul/Turkey between May 10 and 13 2023.

GİRİŞ

Modern toplumun sık görülen krizlerinden biri olan boşanma, kurulan evlilik ilişkisinin mahkeme kararı ile sona erdirilmesi olarak tanımlanmaktadır (1). Çocuk sahibi olan çiftler için süreç daha farklı işlemekte, eşlerin yanı sıra halen ruhsal ve bedensel gelişimleri devam etmekte olan çocukları da ilgilendiren bir durum haline gelmektedir (2, 3).

Boşanma; psikolojik, sosyal ve ekonomik değişikliklerin ortaya çıktığı, hem çocuk hem ebeveynler için uyum sağlanması oldukça zor olabilen bir süreçtir (4). Ebeveynler için yeni bir düzen kurma, eski eşle ve çocuklarla yeni ilişki biçimleri geliştirme gibi problemler ortaya çıkarken; bazı anneler için bu sorunlara ekonomik problemler de eklenmektedir (5). Çocuklar açısından baktığımızda ise özellikle boşanmayı izleyen ilk bir yılda sıklıkla uyum sorunlarının görüldüğü dikkati çekmektedir (6). Kısa dönemde çocuklarda ortaya çıkan bu sorunlar içe çekilme, artmış kontrol, depresyon, kaygı bozuklukları gibi içe atım sorunları; karşıt olma karşı gelme bozukluğu, uyum sorunları, davranış sorunları ve duygu düzenlenmesinde bozukluk gibi dışa vurum sorunları olarak karşımıza çıkmaktadır (7–9). Boşanmanın neden olduğu sorunların genellikle iki yıl içinde normale döndüğü ancak bazı olguların erişkinlikte depresyon, kaygı, intihar girişimi, alkol, sigara ve madde kullanım oranlarında artış gibi sorunlarla mücadele ettiği bilinmektedir (10).

Müşterek çocuğu olan eşler için çocuğun hukuki sorumluluğunu kimin üstleneceği, çocuğa kimin bakım vereceği yani velayetin kimde olacağı

boşanma sürecinin en önemli konularından biridir (10). Çocuğun yüksek yararını gözetmek, korunmasını sağlamak için velayet kararı verilmeden önce ebeveynlerin çocuğun refahını sağlayıp sağlayamayacağı, ihtiyaçlarını karşılayıp karşılayamayacağı, çocuğu hastalık, kaza, istismardan koruyup koruyamayacağı, çocuğa uygun bakımı verip veremeyeceği gibi durumları içeren ebeveynlik kapasitesinin değerlendirilmesi gerekir. Bu değerlendirmeler için aile mahkemesi bilirkişi olarak adli çocuk ve ergen psikiyatristinden görüş isteyebilir (11). Burada bilirkişiden beklenen objektif bilgi ve görüşlerinden oluşan bir rapor düzenleyerek mahkemenin velayet konusunda karar vermesine yardımcı olmaktır. Düzenlenecek rapor velayetin kime verilmesi gerektiğini belirtmekten çok anne-babaların ebeveynlik kapasitelerini ortaya koyar (12).

Mahkemeden velayet davalarıyla ilgili değerlendirme isteği geldiğinde, değerlendirme öncesinde her iki taraftan yasal belgeler istenmeli; tıbbi, eğitimle ilgili ve varsa psikiyatrik kayıtlar okunmalıdır. Anne, baba ve çocuklarla ayrı ayrı görüşülmeli, gerektiğinde tüm aile üyeleri hep birlikte görüşmeye alınmalıdır. Çocuk ve aile ile ilgili mümkün olduğunca çok kaynaktan bilgi alınmalı, yeterli bilgi alınmadığı durumlarda ev, okul ziyaretleri yapılmalı, çocuğun ve ebeveynlerin yaşam koşulları değerlendirilmeli, sosyal çevreleri incelenmelidir. Değerlendirmelerde çocuklara yaşlarına uygun ölçme ve değerlendirme teknikleri uygulanmakta, ebeveynlerin ruhsal muayenesi için erişkin psikiyatriden konsültasyon istenmektedir. Yapılan

tüm değerlendirmeler göz önüne alınarak adli kurulda nihai bir kanaate varılmakta, adli rapor düzenlenerek bu karar ilgili mahkemeye sunulmaktadır (12).

Bu çalışmanın amacı, Ege Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Adli Kurulu'nda velayet davası nedeniyle değerlendirilen olguların sosyodemografik özelliklerinin, mahkeme istem konusunun, adli kurul rapor sonuçlarının ve ruhsal durumlarının incelenerek literatür eşliğinde tartışılmasıdır.

GEREÇ ve YÖNTEM

Bu çalışma kapsamında Ocak 2011-Aralık 2021 tarihleri arasında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Anabilim Dalı'na velayet nedeniyle yönlendirilen, adli kurulumuzda değerlendirilmesi ve adli raporu tamamlanmış 77 olgu dahil edilmiştir. Ege Üniversitesi Tıbbi Araştırmalar Etik Kurulu'ndan 24.02.2022 tarihli 22-2.1T/46 karar no.lu etik kurul onayı alındıktan sonra belirtilen on iki aylık süre içinde adli değerlendirme için tarafımıza yönlendirilen 90 olgunun dosyaları ve adli raporları geriye dönük olarak incelenmiştir. Eksik veri olması sebebiyle 13 olgu çalışmaya dahil edilmemiştir. 77 olgunun yaş, cinsiyet, eğitim durumları, psikiyatrik tanıları, aile yapıları, ebeveynlerin psikiyatrik tanıları, tarafımıza yönlendirilme sebepleri, fiziksel ve cinsel istismar iddiaları, adli heyet rapor sonuçları değerlendirilmiştir.

Ege Üniversitesi Çocuk ve Ergen Ruh Sağlığı Adli Kurulu üç adli tıp uzmanı, bir çocuk ve ergen psikiyatristi, bir çocuk nöroloğundan oluşan multidisipliner bir kuruldur. Adli merciler tarafından yönlendirilen olgular önce çocuk ve ergen ruh sağlığı adli polikliniğinde değerlendirilmektedir. Burada çocuk ve ergen psikiyatristi tarafından olgular ve ebeveynlerle ayrı ayrı görüşmeler yapılmaktadır. Tüm olgulara yaşlarına ve gelişim düzeylerine göre psikometrik ve projektif testler psikologlar tarafından uygulanmaktadır. Sosyal hizmet uzmanı tüm ebeveynlerle aile görüşmesi yapmakta, ihtiyaç varsa okul görüşmesi yapmaktadır. Tüm ebeveynlerden psikiyatri bölümünden heyet raporu istenmektedir. İncelemeleri ve istenen belgeleri tamamlanan olgular adli kurul tarafından değerlendirildikten sonra adli rapor düzenlenerek ilgili mahkemeye iletilmektedir.

Veriler, tanımlayıcı istatistik yöntemi kullanılarak SPSS (Statistical Package Program for Social Science) 22.0 programı ile analiz edilmiştir.

Sürekli veriler için ortalama $\pm$ standart sapma, kategorik değişkenler için ise sayı (n) ve yüzdeler (%) kullanılmıştır.

BULGULAR

Olguların yaş ortalaması 9.09 ± 3.79 (1-18 yaş), annelerin yaş ortalaması 36.98 ± 7.31 (21-56 yaş), babaların yaş ortalaması 40.64 ± 6.96 (25-61 yaş) olup sosyodemografik özellikleri Tablo-1 'de sunulmuştur.

Olguların ruhsal durumları incelendiğinde, 20 tanesinin (%26) Ruhsal Bozuklukların Tanısal ve İstatiksel El Kitabı-5 (DSM-5) kriterlerini karşılayan en az bir psikiyatrik tanısının mevcut olduğu, 10 tanesinin psikotrop kullanmakta olduğu, en sık kullanılan psikotropaların ise stimulanlar, antipsikotikler ve antidepresanlar olduğu görülmüştür. Değerlendirme sırasında tüm anne ve babalar erişkin psikiyatriye yönlendirilmiş olup yapılan klinik ve psikometrik değerlendirmeler sonucunda annelerin %13,6'sı (n: 9), babaların %12,1'i (n: 8) DSM-5 tanı kriterlerini karşılayan en az bir psikiyatrik tanı almıştır. Olguların, annelerin ve babaların psikiyatrik tanılarının ayrıntıları Tablo-2'de gösterilmiştir.

Değerlendirilen dosyalarda boşanma davalarının %27,3'ünün devam etmekte olduğu, çocukların velayetinin/geçici velayetinin büyük oranda (%92,2) annelere verildiği ve olguların büyük çoğunluğunun (%84,4) anne ile birlikte yaşadığı belirlenmiştir. Değerlendirilen velayetlerde; adli olguların %45,5'inde (n:35) çocukların hem anneleri hem de babaları ile düzenli görüştüğü, %24,7'sinin (n:19) anne ile düzenli görüşmediği, %29,9'unun (23) baba ile düzenli görüşmediği saptanmıştır. Olguların ebeveynlerini en uzun görmediği sürenin çoğunlukla 0-6 ay arasında olduğu, altı olgunun ise iki yılı aşkın süredir diğer ebeveynini görmediği saptanmıştır.

Tüm olgulara yaşlarına ve gelişim düzeylerine uygun psikometrik ve projektif testler psikologlar tarafından uygulanmıştır. Elli yedi olguya Wechsler Çocuklar için Zekâ Ölçeği Geliştirilmiş Formu (WÇZÖ-R) uygulanmış, sözel IQ ortalaması $98,61 \pm 2,45$, performans IQ $102,41 \pm 2,72$, total IQ ortalaması $100,69 \pm 2,59$ olarak sonuçlanmıştır. Yirmi olguya ise yaş ve gelişim düzeyine uygun olarak Ankara Gelişim Tarama Envanteri (AGTE) uygulanmış genel gelişim düzeyi ortalaması $54,75 \pm 13,8$, dil bilişsel gelişim düzeyi ortalaması $54,10 \pm 15,0$, ince motor gelişim düzeyi $50,05 \pm 15,4$, kaba motor gelişim

düzeyi ortalaması 49,90± 8,4, sosyal beceri özbakım becerileri düzeyi ortalaması 51,00±12,5 bulunmuştur. Yetmiş üç olguya yaş düzeylerine göre Çocuk Algı Testi (CAT) ya da Tematik Algı Testi (TAT) uygulanmıştır, en sık görülen temalar sırasıyla üzüntü-mutsuzluk (%74,0), sevgi-güven

ihtiyacı (%72,6), korku-tehdit algısı (%64,4), terk edilme- yalnızlık algısı (%56,2), depresyon-anksiyete (%53,4), saldırganlık (%38,4), suçluluk-pişmanlık (%27,4), başa çıkma becerilerinde bozulma (%21,6), olumsuz benlik algısıdır (%15,1).

Tablo-1. Olguların ve anne-babalarının sosyodemografik özellikleri.

		n	%
Cinsiyet	Kadın	48	62,3
	Erkek	29	37,7
Kardeş sayısı	0	3	3,9
	1	31	40,3
	2	29	37,7
	3	12	15,6
	4ve fazlası	2	2,6
Psikiyatrik tanı	var	20	26,0
	yok	57	74,0
Kronik fiziksel hastalık	var	7	9,1
	yok	70	90,9
Yaşına uygun eğitim devamı	var	67	87,0
	yok	10	13,0
Eğitimine devam edenlerin eğitim düzeyi	Anaokulu	13	19,4
	İlkokul	27	40,3
	Ortaokul	19	28,4
	Lise	8	11,9
Özel eğitim desteği	var	6	92,2
	yok	71	7,8
Annelerin eğitim durumu	Okur yazar değil	1	1,5
	İlkokul	10	15,2
	Ortaokul	7	10,6
	Lise	19	28,8
	Lisans	29	43,9
Annelerin iş durumu	Çalışıyor	36	54,5
	Çalışmıyor	28	42,4
	Emekli	2	3,0
Babaların eğitim durumu	okur yazar değil	1	1,5
	İlkokul	5	7,6
	Ortaokul	5	7,6
	Lise	28	42,4
	Lisans	27	40,9
Babaların iş durumu	Çalışıyor	61	92,4
	Çalışmıyor	3	4,5
	Emekli	2	43,0

Tablo-2. Olguların, anne ve babaların psikiyatrik tanıları.

Olguların Psikiyatrik Tanıları	Sayı (n)	Yüzde (%)	*
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	11	14,3	
Hafif Düzeyde Zihinsel Yetersizlik	5	6,5	
Otizm Spektrum Bozukluğu	4	5,2	
Major Depresif Bozukluk	3	3,9	
Travma Sonrası Stres Bozukluğu	3	3,9	
Davranım Bozukluğu	2	2,5	
Artikülasyon Bozukluğu	2	2,5	
Anksiyete Bozukluğu	1	1,2	
Çocuklukta Başlayan Akıcılık Bozukluğu	1	1,2	
Annelerdeki psikopatolojiler	Sayı (n)	Yüzde (%)	†
Anksiyete Bozukluğu	4	6,0	
Major Depresif Bozukluk	2	3,0	
Bipolar Bozukluk	2	3,0	
Sınır Düzeyde Mental Kapasite	2	3,0	
Madde Kullanım Bozukluğu	2	3,0	
Alkol Kullanım Bozukluğu	1	1,5	
Babalardaki psikopatolojiler	Sayı (n)	Yüzde (%)	†
Dikkat Eksikliği ve Hiperaktivite Bozukluğu	2	3,0	
Alkol Kullanım Bozukluğu	2	3,0	
Bipolar Bozukluk	1	1,5	
Major Depresif Bozukluk	1	1,5	
Madde Kullanım Bozukluğu	1	1,5	
Antisosyal Kişilik Bozukluğu	1	1,5	
Sınır Düzeyde Mental Kapasite	1	1,5	

* Bazı olgularda birden fazla psikiyatrik tanı vardır. Yüzdeler toplam vaka sayısı üzerinden hesaplanmıştır (n=77).

†, Bazı olgularda birden fazla psikiyatrik tanı vardır. Yüzdeler toplam ebeveyn sayısı üzerinden hesaplanmıştır (n=66).

İncelenen olguların altısının cinsel istismara, yirmi dördünün ise fiziksel istismara uğradığı iddia edilmiştir. Cinsel istismar iddialarının beşinin baba tarafından, bir tanesinin dayı tarafından olduğu; fiziksel istismar iddialarının ise on beşinin baba tarafından, sekizinin anne tarafından olduğu belirtilmiştir ancak olguların hiçbirinde istismar iddiasını destekleyen bulgu tespit edilmediği dosya bilgilerinde görülmüştür.

Olguların % 72,7'sinin velayet sebebiyle, %27,3'ünün kişisel ilişki düzenlenmesi açısından değerlendirilmesi istenmiştir. İncelenen raporlar sonucunda velayetin çoğunlukla (%64,3) anneye verilmesinin uygun olacağı yönünde kanaat bildirilmiştir. İki olguda ayrıntılı sosyal inceleme raporu sonrası tekrar değerlendirmenin uygun olacağına, bir olguda ise çocuğun yönlendirmeye açık olması ve okuldan alınan bilgiler doğrultusunda çocuğun olmayan olayları olmuş

gibi anlatması sebebiyle refakatçisiz çocuk psikiyatri servisinde yatarak gözlemi sonrası rapor düzenlenmesinin uygun olacağı kanaatine varılmıştır. Sadece iki olgunun baba ile kişisel ilişkisinin kaldırılması yönünde kanaat belirtilmiş, bu olgulardan bir tanesinin babasının bipolar bozukluk tanılı olduğu ve düzenli takibe gitmediği öğrenilmiştir. Diğer olgunun ise babası tarafından cinsel istismara maruz kaldığı iddia edilmiş, cinsel istismarı destekleyen açık kanıt bulunamamış ancak çocuğun yüksek yararı gözetilerek baba ile kişisel ilişkisinin kaldırılmasının uygun olacağı şeklinde kanaate varılmıştır.

Ebeveynler tarafından cinsel istismar iddiası bulunan bir dosyada, velayet/kişisel ilişki düzenlenmesi hakkında rapor düzenlenmesinin yanı sıra ebeveyn yabancılaştırma sendromu (EYS) olup olmadığının da değerlendirilmesi

istenmiştir. Yapılan incelemeler sonucunda olgunun istismara uğrayıp uğrayamadığı, bu durumun EYS ile ilgili olup olmadığı ile ilgili kesin bir kanaate varılamamıştır.

TARTIŞMA

Araştırmada, Ocak 2011-Aralık 2021 tarihleri arasında Ege Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk ve Ergen Psikiyatrisi Anabilim Dalı'na velayet nedeniyle yönlendirilen olguların adli dosyaları, adli raporları incelenerek elde ettiğimiz bulgular ile literatürdeki bulgular karşılaştırılarak tartışılmıştır.

Araştırmamızda incelenen dosyalarda velayetin büyük oranda annelere verilmesi yönünde görüş bildirilmiştir. Literatürdeki benzer çalışmalar, velayetin genelde anneler tarafından talep edildiğini ve mahkeme tarafından da velayetin çoğunlukla anneye verildiğini göstermektedir. Toplumun kadınlara atfettiği rol, kadınların evde çalışarak ev işleri ve çocukların bakımlarıyla ilgilenmesi gerektiği görüşü velayetin annelere verilmesinin daha uygun olacağını düşündürmektedir. Ayrıca kadınların daha sık velayet talebinde bulunması, toplumsal rollerle ters düşmemek ve toplum tarafından ayıplanmamak ile ilişkilendirilebilir (13, 14).

Çekişmeli boşanmalarda eşler, çatışmalarını çocuğu kullanarak devam ettirebilmekte ve velayeti almayan ebeveyn ile çocuğun görüşmesinde aksaklıklar olabilmektedir (15). Kaljmin'in (2013) araştırmasında boşanmanın çocuk ile anne-baba arasındaki ilişkiyi etkilediği, velayeti alan ebeveyn ile ilişkilerin güçlenirken, velayeti alamayan ebeveyn ile ilişkilerin zayıfladığı; baba-çocuk ilişkisinin bu süreçten daha olumsuz etkilendiği sonucuna varılmıştır (16). Başka bir çalışmada ise boşanmanın baba-çocuk ilişkisini olumsuz etkilediği, aralarındaki yakınlığı azalttığı, anne ve çocuk arasındaki yakınlıkta ise azalma olmadığı saptanmıştır (17). Literatürün aksine araştırmamızda olguların büyük çoğunluğunun her iki ebeveyni ile düzenli görüştüğü, düzenli görüşme sağlanamayan olgularda ise literatüre benzer şekilde babalarını düzenli olarak görmeyen çocukların, annelerini düzenli olarak görmeyen çocuklara göre daha fazla olduğu saptanmıştır.

Bernet ve arkadaşları, ebeveynlerin birbirleri hakkında kötüleme amaçlı konuşmasını, ebeveyn ilişkisinde yüksek çatışma olmasını, eş ilişkisindeki sorunları ve şiddeti; anne-baba ilişkisindeki sorunlar olarak belirtmiştir. Bu

sıkıntılarının çocuklarda öfke, kaygı, tehdit, depresif duygudurum, posttravmatik stres belirtileri gibi duygusal belirtileri arttırdığı gösterilmiştir (18). Evlilik içinde yaşanan çatışmaların çocuklarda anksiyete, depresyon gibi içe yönelim; öfke, saldırganlık, karşı gelme, uyum sorunları gibi dışa yönelim sorunlarına sebep olduğu ya da var olan sorunları arttırdığı bilinmektedir. Ayrılığın sebepleri, boşanma süreci, bu süreçte çocuğun kiminle kalacağı, beraber kaldıkları ebeveynin kendisine yeterli bakım verip veremeyeceği, diğer ebeveynle hangi sıklıkta görüşebileceği gibi birçok konu çocuklar için belirsizlikler ile doludur. Bazı çocuklar boşanmanın sebebinin kendisi olduğunu düşünebilmekte, değersizlik, suçluluk, güvensizlik hissedebilmekte ve benlik saygıları azalabilmektedir (19, 20). Wolfinger, ilkokula giden kız çocuklarının ve ergenlik dönemindeki erkek çocukların benlik saygılarının ebeveynleri arasındaki çatışmadan olumsuz etkilendiğini bildirmiştir (21). Yapılan diğer çalışmalarda ise boşanmış aile çocukların anksiyete düzeyleri, ebeveynleri boşanmamış olanlara çocuklara göre yüksek bulunmuş (22), boşanma sürecinde çocukların benlik saygılarının düşerken depresyon düzeylerinin arttığı (23), çekişmeli boşanmalarda ebeveynler arasındaki çatışma düzeyi arttıkça çocuğun benlik saygısında azalma görüldüğü gösterilmiştir (24). Çekişmeli boşanma sürecine maruz kalan çocuk ve ergenlerin Travma Sonrası Stres Bozukluğu (TSSB) geliştirme riskinin fazla olduğu, bu riskin çocukların neredeyse yarısında (%46) var olduğu ve diğer travma türlerindeki TSSB gelişim riskinden farklı olmadığı bildirilmiştir (25). Ülkemizde yapılan bir çalışmada, ebeveynleri boşanan çocuk ve ergenler depresyon, yalnızlık, öfke, korku, kaygı, güvensizlik, gelecek kaygısı, umutsuzluk-karamsarlık, suçluluk düşünceleri, sevme-sevilme ihtiyacıyla ilgili düşünceler, akademik başarıda düşüklük, bozulmuş kişiler arası ilişkiler, benlik saygısında düşme, dürtüsellik, davranış problemleri gibi sorunlar yaşadıklarını belirtmişlerdir (26). Çalışmamızdaki olgularda görülen psikiyatrik tanılar (depresif bozukluk ve travma sonrası stres bozukluğu) ve projektif test sonuçlarında sık görülen üzüntü-mutsuzluk, sevgi-güven ihtiyacı, korku-tehdit algısı, terk edilme- yalnızlık algısı, depresyon-anksiyete, saldırganlık, suçluluk-pişmanlık, başa çıkma becerilerinde bozulma, olumsuz benlik algısı temaları bu araştırma sonuçlarını destekler niteliktedir.

Ebeveynler arası çatışmanın boşanma sürecinde artması durumunda, çocuğun bir ebeveyni tarafından diğer ebeveyne karşı bilinçli ve programlı bir şekilde yabancılaştırılması, ebeveyne yabancılaşma sendromu (EYS) olarak tanımlanmaktadır (27). Yabancılaştırılan ebeveynin, diğer ebeveyn hakkında ortaya attığı iddialar bazen sanrısız bir düzeyde olabilmekte, bu düzey yabancılaştırılan ebeveynin kişilik özellikleri, ruhsal durumu, zorlu yaşam olayları gibi etkenlere bağlı olarak değişebilmektedir (28). Zaman zaman hedefteki ebeveyn cinsel istismar konusunda suçlanabilir, bu durum yabancılaştırılan ebeveyn tarafından velayet davalarında kullanılabilir (29, 30). Literatürde velayet davalarında beşte bir oranında YYS görüldüğü (31), ancak bunun %6'sında şiddetli belirtilerin olduğu bildirilmiştir (32). YYS ile ilgili çok fazla sayıda araştırma olmasına rağmen tanınal geçerliliği ile ilgili bazı araştırmacılar tarafından önemli eleştiriler öne sürülmektedir (33). Çalışmamızda yetmiş yedi olgudan sadece bir tanesinde YYS'nin değerlendirilmesi istenmiştir. Bu durum YYS'nin genellikle seyrek olarak akla gelen bir durum olması ve Ruhsal Bozuklukların Tanınal ve İstatiksel El Kitabı-5 (DSM-5) ve Uluslararası Hastalık Sınıflandırması-11 (ICD-11)'de henüz yer almamış bir tanı olmasından kaynaklanıyor olabilir.

SONUÇ

Velayet davalarında çocuğun ruhsal durumunun değerlendirilmesi ve yüksek yararının göz önünde bulundurulması çok önemlidir. Bu süreçte objektif olunması adına farklı meslek gruplarının bir arada ve iş birliği içinde değerlendirme yapması, boşanma sürecinin sağlıklı atlatılabilmesi için çocuğa ve aileye psikoeğitim verilmesi, boşanmanın neden olduğu sorunlarla etkin bir şekilde baş edebilmeleri ve ortaya çıkabilecek ruhsal problemlerin önüne geçilebilmesi için eğitim programlarının uygulanması, ebeveynler arası çatışmayı azaltıp iletişimi kuvvetlendirmek için arabuluculuk uygulamasının kullanılması gerekmektedir.

Sonuç olarak çalışmamızda adli kurulumuzda velayet davası sebebi ile yönlendirilen çocuk ve ergenlerin yaş, cinsiyet, eğitim durumları, psikiyatrik tanıları, aile yapıları, ebeveynlerin psikiyatrik tanıları, tarafımıza yönlendirilme sebepleri, fiziksel ve cinsel istismar iddiaları, adli heyet rapor sonuçları değerlendirilmiştir. Çalışmamızın kısıtlılığı, adli mercilerce yönlendirilen olguların uzun süreli takibinin yapılmayıp dosyalarının retrospektif olarak değerlendirilmiş olmasıdır. Boşanma süreci ile ilgili çok merkezli, yüksek örneklem sayısı ile yapılacak ileriye dönük çalışmalara ihtiyaç olduğu düşünülmektedir.

Çıkar çatışması: Yazarlar, bu çalışma ile ilgili çıkar çatışması bildirmemiştir.

Kaynaklar

1. Geniş M, Toker B, Şakiroğlu M. Boşanmanın Çocuklara Etkisi, Çocuğa Söylenmesi ve Ebeveyn Yabancılaşması Derleme Çalışması. Adnan Menderes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi Dergisi 2019;3(3):190-9.
2. Karadağ F, Foto Özdemir D. Evaluation of Cases Sent From Family Courts to University Hospital During Contentious Divorce/Custody Process. Klinik Psikiyatri Dergisi-Turkish Journal of Clinical Psychiatry 2021; 24(1):99-108.
3. Friesen MD, John Horwood L, Fergusson DM, Woodward LJ. Exposure to Parental Separation in Childhood and Later Parenting Quality as an Adult: Evidence From A 30-Year Longitudinal Study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry* 2017;58(1):30-7.
4. Guler G. Ebeveyn Yabancılaştırma Sendromu ve Boşanma. Türkiye Klinikleri J Child Psychiatry-Special Topics 2017;3(3):225-8. 228.
5. Ongider N. Effects of Divorce on Children. *Current Approaches in Psychiatry*. 2013;5(2):140.
6. Kleinsorge C, Covitz LM. Impact of Divorce on Children: Developmental Considerations. *Pediatrics In Review* 2012;33(4):147-55.
7. Weaver JM, Schofield TJ. Mediation and moderation of divorce effects on children's behavior problems. *Journal of Family Psychology* 2015;29(1):39-48.
8. Lamela D, Figueiredo B, Bastos A, Feinberg M. Typologies of Post-divorce Coparenting and Parental Well-Being, Parenting Quality and Children's Psychological Adjustment. *Child Psychiatry & Human Development*, 2016;47(5):716-28.

9. Achenbach TM, Ivanova MY, Rescorla LA, Turner LV, Althoff RR. Internalizing/Externalizing Problems: Review and Recommendations for Clinical and Research Applications. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry* 2016;55(8):647-56.
10. Wolchik SA, Sandler IN, Millsap RE, Plummer BA, Greene SM, Anderson ER, vd. Six Year Follow up of Preventive Interventions for Children of Divorce: A Randomized Controlled Trial. *JAMA* 2002;288(15):1874.
11. Reid WJ, Crisafulli A. Marital Discord and Child Behavior Problems: A Meta-analysis. *Journal of Abnormal Child Psychology* 1990;18(1):105-17.
12. Chung DS, Moon DS, Lee MH, Kwack YS. Custody Evaluation Process and Report Writing. *Journal of the Korean Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 2020;31(2):58-65.
13. Arıkan Ç. Halkın Boşanmaya Yönelik Tutumları Araştırması. Gözden Geçirilmiş 2. Baskı. Ankara:TC Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü Yayını; 2015:195-8.
14. Kaşıkçı Kaba G, Öztürk E. Retrospective Investigation of Adjudicated Divorce Cases: Gaziosmanpaşa Sample. *Türkiye Klinikleri J Foren Sci Leg Med* 2018;15(2):52-60.
15. J. Z, Thayer E. Ayrılanlar İçin Çocuk Bakımı. *Türkoğulları Ü.(çeviri).1.Baskı.* Ankara: Arkadaş Yayınları; 2003:96.
16. Kalmijn M. Long-Term Effects of Divorce on Parent-Child Relationships: Within-Family Comparisons of Fathers and Mothers. *European Sociological Review* 2013;29(5):888-98.
17. Amato PR, Booth A. A Prospective Study of Divorce and Parent-Child Relationships. *Journal of Marriage and the Family* 1996;58(2):356.
18. Bernet W, Wamboldt MZ, Narrow WE. Child Affected by Parental Relationship Distress. *Journal of the American Academy of Child and Adolescent Psychiatry* 2016;55(7):571-9.
19. Benedek EP, Brown CF. Boşanma ve Çocuğunuz: Çocuğunuzun Boşanmanızla Başetmesine Nasıl Yardımcı Olursunuz? Katlan S. (çeviri) Ankara: HYB Yayıncılık; 1997.
20. Burns S, Walczak Y. Boşanma ve Çocuk Üzerine Etkileri. 2.Baskı. İstanbul: Özgür Yayınları; 2004;254.
21. Wolfinger N. Family structure homogamy: The effects of Parental Divorce on Partner Selection and Marital Stability. *Social Science Research* 2003;32:80-97.
22. Öngider Gregory N. Anksiyete Düzeyleri Açısından Boşanmış ve Evli Anneler ile Çocuklarının İncelenmesi. *Nöropsikiyatri Arşivi* 2011;48(1):66-70.
23. Güler F. Boşanma Sürecinde Çocukların Benlik Saygısı ve Kabul-Red Algısının Çeşitli Değişkenler Açısından İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara 2014;71-9.
24. Lau Y. Patterns of Post-Divorce Parental Alliance and Children's Self-Esteem in Hong Kong. *Journal of Divorce & Remarriage* 2007;47:155-73.
25. Van der Wal RC, Finkenauer C, Visser MM. Reconciling Mixed Findings on Children's Adjustment Following High-Conflict Divorce. *Journal of Child and Family Studies* 2019;28(2):468-78.
26. Yıldırım O, Demir Y, Sağlam Ü, Subaşı M, Rıza A. Çocuk ve Ergenlerde Risk Faktörü: Boşanma. 2021;1(2):79-96.
27. Bernet W, Baker A. Parental Alienation, DSM-5, and ICD-11: Response to Critics. *The Journal of The American Academy of Psychiatry and The Law* 2013;41:98-104.
28. Wallerstein JS, Kelly JB. The Effects of Parental Divorce: Experiences of The Child in Later Latency. *American Journal of Orthopsychiatry* 1976;46(2):256-69.
29. Gardner R. Differentiating Between Parental Alienation Syndrome and Bona Fide Abuse-Neglect *American Journal of Family Therapy* 1999;27(2):97-107.
30. Gardner R. Parental Alienation Syndrome vs. Parental Alienation: Which Diagnosis Should Evaluators Use in Child-Custody Disputes? *American Journal of Family Therapy* 2002;30(2):93-115.
31. Johnston JR, Walters MG, Olesen NW. Is It Alienating Parenting, Role Reversal or Child Abuse? A Study of Children's Rejection of a Parent in Child Custody Disputes. *Journal of Emotional Abuse* 2005;5(4):191-218.
32. Fidler BJ, Bala N. Children Resisting Postseparation Contact With A Parent: Concepts, Controversies and Conundrums. *Family Court Review* 2010;48(1):10-47.
33. Williams J, Justice R. Should judges close the gate on PAS and PA?. *Family Court Review* 2001;39(3)39.3:267-81.